

Het tijdperk-Trump is gestart: quid nunc?

Johan ANDRIES

Brigadegeneraal vlieger Johan ANDRIES bekleedt sedert 1 januari 2014 de functie van defensieattaché in Washington D.C., Verenigde Staten. Hij heeft het presidentiële verkiezingsproces in 2016 en de eerste maanden van de “Trump-Administratie” van dichtbij gevolgd.

Désignée candidate lors de la convention du Parti démocrate qui se tient fin juillet 2016, Hillary Clinton se lance dans la course à la présidentielle américaine. À ce moment, personne ne pouvait soupçonner qu'elle ne deviendrait pas le 45e président et la première femme à la Maison-Blanche. C'est Donald J. Trump, homme d'affaires à la fortune colossale mais dépourvu de toute expérience politique, qui bat la favorite à la présidentielle le 8 novembre 2016, à l'issue d'une campagne outrancière. Le 20 janvier, le président élu Trump prête serment. Après un début houleux marqué par des mesures controversées et une communication bancale, le scepticisme et l'inquiétude règnent. À juste titre, car Trump possède une personnalité atypique pour cette fonction à haute responsabilité. Nous examinerons les éventuelles implications de sa présidence sur la politique étrangère, de sécurité et de défense dans une perspective européenne et transatlantique. En outre, nous nous pencherons sur la personnalité de son secrétaire à la Défense, James « Mad Dog » Mattis, dont l'influence sera sans aucun doute considérable.

HET VERKIEZINGSPROCES, DE CAMPAGNE, DE OVERWINNING

Toen Donald J. Trump op 16 juni 2015 in zijn *Tower* in Manhattan de pers bijeenriep en zijn *run for President* aankondigde, was de toon onmiddellijk gezet. Weg met de “traditionele” politici die er niks van bakken, weg met

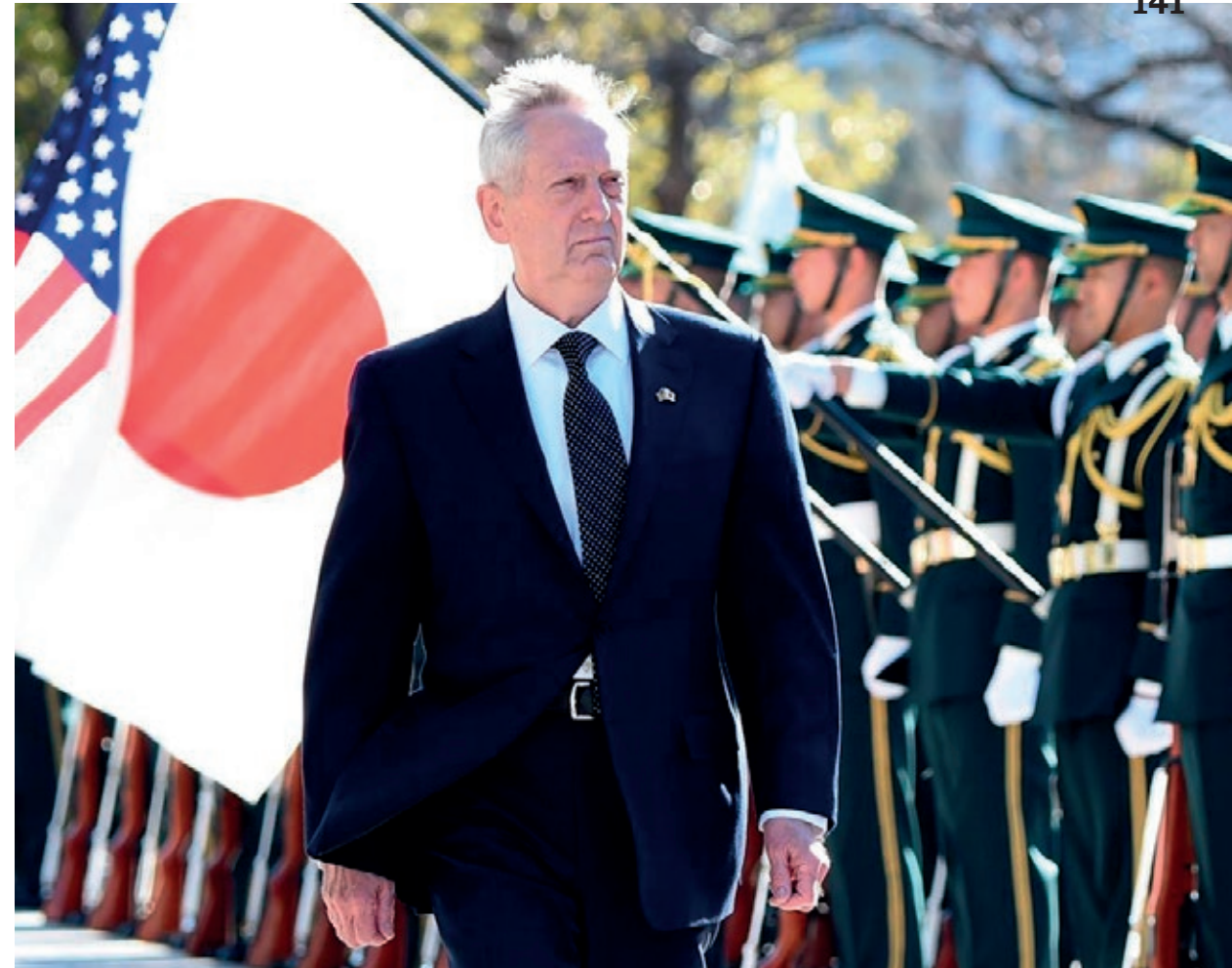
140 de losers die we zonder meer binnen onze grenzen toelaten, op naar actie: we gaan de strijd aan met China, creëren jobs, maken ons militaire apparaat opnieuw krachtig. Kortom, tijd *“to make America great again!”*. Dat hij op dat moment op de steun van slechts 20% van de kiezers kon rekenen was hem geen zorg. De komende verkiezingen zouden uitgaan van competentie, niet van *nice guys* zoals Jeb Bush met wie hij onmiddellijk de vloer aanveegde. Tijdens de tv-debatten in de voorverkiezingen maakte de wereld voor het eerst kennis met Trumps stijl: brutaal, onbeleefd, niet altijd even inhoudelijk, maar wel vastberaden en ... effectief! Het Republikeinse *leadership* met speaker Ryan en senator McCain keken verbouwereerd toe vanop de zijlijn. Niemand kon beletten dat “pletwals Trump” midden juli de nominatie binnenhaalde op de Republikeinse Partijconventie.

De Democraten keken goedkeurend toe. Dit zou een hapklare brok worden voor Hillary Clinton, die kon bogen op een onmiskenbare ervaring en inhoud ...

De eigenlijke verkiezingsstrijd tussen de twee genomineerde kandidaten startte in augustus, maar het waren vooral de drie presidentiële tv-debatten die in het oog sprongen, wegens het hoge showgehalte, eerder dan de inhoudelijke waarde. Nog maar eens werd bewezen dat inhoud geen garantie is tot succes. Veel belangrijker bleek de tactiek om op het juiste moment compromitterende medialekken te organiseren teneinde de concurrent te destabiliseren. Zo is het vrijgeven van een video waarin Trump zich seksueel denigrerend uitlaat over vrouwen - net één dag voor het tweede debat - voorwaar geen toeval. Maar met de hem ondertussen eigen flair slaagde hij wonderwel erin om overeind te blijven. Insiders zijn echter ervan overtuigd dat het heropenen van het gerechtelijk onderzoek rond het emaildossier in de laatste rechte lijn naar *Election Day* Hillary Clinton uiteindelijk de das heeft omgedaan.

In ieder geval waren we op dinsdag 8 november (1ste dinsdag na 1 november - de bij wet vastgestelde dag voor de verkiezingen) met zijn allen getuige van het onvoorspelbare: met het binnenhalen van de staat Florida en de voornaamste Rust Belt-staten Michigan, Wisconsin en Pennsylvania verzamelde Donald Trump voldoende kiesmannen om zichzelf tot *president-elect* te kunnen uitroepen. Ook al won Hillary Clinton de volksstemming met een verschil van bijna drie miljoen stemmen, toch kon ze ‘s anderendaags in haar *concession speech* - waarschijnlijk de moeilijkste toespraak uit haar loopbaan - niet anders dan haar nederlaag toegeven ...

Naast haar onpopulariteit en de ongelukkige heisa rond de e-mails moeten Clinton en haar team de voornaamste reden van het verlies zoeken in de thematiek van de campagne: Donald Trump heeft veel handiger de frustratie en de wanhoop bij een groot deel van de laaggeschoolde werkende klasse uitgebuit. De roep naar verandering en

betere levensomstandigheden werd door Trump met succes beantwoord met eenvoudige en begrijpbare slogans: *“Stop illegal immigration, cancel useless trade agreements, America first!”*

Onmiddellijk na 8 november heeft uittredend president Obama de nieuw verkozen president op het Witte Huis ontvangen en hem alle medewerking toegezegd voor een zo naadloos mogelijke overgave van de macht. Hoewel meer theorie dan realiteit is deze *peaceful transition* voor Washington een hoeksteen van het democratische rolmodel dat de Verenigde Staten willen zijn voor de wereld.

In volgende paragraaf gaan we dieper in op de “persoon” Trump, geven we enkele voorzichtige inzichten over het type leiderschap dat we kunnen verwachten en de mogelijke rol van zijn belangrijkste medewerkers.

HET “FENOMEEN” TRUMP

Met wat we van *kandidaat* Trump zagen tijdens de campagne, werd het al snel duidelijk dat hij niet het profiel heeft van de “klassieke” wereldleider die de Amerikaanse president is.

Ook de transitieperiode stond bol van “onconformiteiten” vanwege de president-elect.

Met president Obama nog in Oval Office joeg hij China tegen zich in het harnas met een telefoongesprek met de Taiwanese president, stelde hij het dure F-35-programma en het Air Force One-project in vraag, begon hij de ontmanteling van de Obamacare en trachtte hij de stemming van de VS in de VN te beïnvloeden ten gunste van Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever. *The Washington Post* blokletterde terecht: “Only one president at a time, right?” Dit ongewone gedrag verraadt niet enkel ongeduld tot besturen, maar zegt veel over de persoon zelf. We hebben ondertussen Donald J. Trump leren kennen als een impulsieve, eigengereide, volhardende zakenman. Hij is ijdel en verdraagt niet om tegengewerkt te worden. Deze karaktertrekken zijn niet zonder risico voor de manier waarop zijn bestuursteam en naaste medewerkers hem zullen mogen, kunnen en vooral durven te adviseren.

Ook zijn niet-afgevende Twittergedrag is op zijn minst onconventioneel te noemen voor een man in deze positie. Hij wil snel en duidelijk communiceren met een zo groot mogelijk bereik. Dit heeft al meermaals tot vervelende situaties geleid. Niet alleen zijn de tweets meestal impulsief

en niet geadviseerd. Ze spruiten vooral uit zijn drang tot offensieve reactie, wanneer hij zijn reputatie of imago bedreigd ziet.

Zijn relatie met de persmedia is van groot belang, maar blijft ook na de inlooperperiode erg onstuimig. De media zijn er om, ten behoeve van de maatschappij, de uitvoerende macht ter verantwoording te roepen op basis van objectieve berichtgeving. Trumps eindeloze zakenimperium en het daaruit voortvloeiende risico tot belangenvermenging, zijn flamboyante verleden en zijn tot nog toe vaak controversiële maatregelen en uitspraken zullen journalisten meermaals tot netelige vragen blijven inspireren. Tot nog toe deed hij die vragen telkens af als *fake news* en catalogeerde hij de pers meermaals als “de grootste vijand”. De vraag is echter hoelang deze gespannen relatie werkbaar blijft ...

Ondertussen zijn de meeste van zijn naaste topmedewerkers bevestigd door het Congres. Rekening houdend met de persoonlijkheid van de nieuwe president spreekt het voor zich hoe belangrijk de invloed van zijn naaste omgeving de komende vier jaar zal zijn.

In de keuze van zijn kabinet is alvast zijn voorkeur voor zakenlui en oud-generaals opgevallen. Hiermee staat hij in schril contrast met zijn voorganger. De verklaring voor zijn sympathie voor militaire topleiders zit deels in de manier waarop hijzelf wil besturen: snel, kordaat en in een *can-do spirit*. Maar het is ook een erkenning van kwaliteiten van leiderschap en besluitvorming, eigen aan de militaire cultuur.

Vrij snel nomineerde de *president-elect* generaal James Mattis voor de belangrijke functie van minister van Defensie. Mattis, 66 jaar, heeft een indrukwekkend cv met commandofuncties in alle recente operatiegebieden. Hij was de laatste niet-Franse Supreme Allied Commander Transformation (SACT) van de NAVO en werd in 2010 bevelhebber van het *US Central Command* (USCENTCOM). In deze hoedanigheid vertrok hij met vervroegd pensioen in 2013, naar verluidt onder druk van de regering-Obama waarmee hij overhoop lag inzake de politiek van de VS ten aanzien van Iran.

Mattis, net als de Amerikaanse CHOD Dunford een marine, staat gekend als bijzonder intelligent, strategisch zeer sterk en recht voor zijn raap. Ondanks zijn soms brutale toon (vandaar de bijnaam “*Mad Dog*”) is hij één van de meest gerespecteerde chefs door zijn troepen. Zijn statement “*I don’t lose sleep at night over the potential for failure. I cannot even spell the word!*” illustreert zijn vastberadenheid.

Mattis wordt in Washington D.C. unaniem beschouwd als de juiste man op het juiste moment. Van hem wordt verwacht dat hij de nieuwe opperbevelhebber gewetensvol zal adviseren en desnoods bijsturen. Mattis kreeg een warm onthaal in het Congres (“*We’re glad to have you back*”, aldus senator McCain) en ging probleemloos door de hoorzittingen. Het feit

144 dat een politieke *waiver* werd gegeven om hem als recent gepensioneerd generaal op een civiele topfunctie toe te laten (de laatste keer gebeurde dit in 1950 voor generaal Marshall) is sprekend voor het aanzien én het vertrouwen dat de man geniet. Twee voornamen uitdagingen kondigen zich aan voor hem: als minister van Defensie is hij de politieke raadgever van de president, wanneer het komt op de beslissing om al dan niet de Amerikaanse militaire macht in te zetten. Hierbij zal hij in andere dan zuiver militaire termen moeten denken. De maatschappij draagt de burgerlijke controle van het militaire apparaat hoog in het vaandel. Een tweede uitdaging is zijn relatie met de president. Reeds na de hoorzittingen bleek dat hij niet noodzakelijk de visie van Trump deelt wanneer het gaat over de toekomst van het NAVO-bondgenootschap en de dreiging die van Rusland uitgaat. In de komende maanden zal moeten blijken hoe beide karakters luisterbereidheid en toegeevingszin aan de dag kunnen leggen in het belang van een duurzame samenwerking. Een derde uitdaging voor Mattis heeft ondertussen zichzelf opgelost: de gepensioneerd drierestren generaal Mike Flynn – door Trump benoemd tot nationaal veiligheidsadviseur – heeft na indicaties dat hij informatie achterhield voor vicepresident Pence inzake zijn contacten met Rusland al na minder dan een maand de bons gekregen op het Witte Huis. Flynn, werd vervangen door een andere generaal, H.R. Mc Master, die zich in geen tijd in zijn nieuwe functie ingewerkt heeft en alle geloofwaardigheid geniet.

DE EERSTE MAANDEN: WELKE POLITIEK KUNNEN WE VERWACHTEN?

Na een ongeziene campagne en transitieperiode hadden de meesten verwacht dat president Trump na 20 januari zou overgaan van campagne naar regeermodus. Niets was minder waar. Op zijn *inaugural ball* kon ik zelf zien hoe hij zijn fans opzweept en ze in koor liet zeggen dat hij moest doorgaan met *tweeten*. Op dat moment had hij al de eerste besluiten ondertekend, waardoor hij als president maatregelen kan uitvaardigen zonder het akkoord van het Congres. Hiermee was duidelijk de trend gezet, want de eerste weken van zijn ambtsperiode volgden de *executive orders* elkaar in ijltempo op. Het meest in het oog springende besluit was ongetwijfeld degene die de toegang tot de VS vanuit een zevental landen moest verbieden, maar die onmiddellijk vleugellam werd gemaakt door ... de rechterlijke macht.

Het is duidelijk dat president Trump zo snel mogelijk resultaten wil voorleggen aan zijn kiezers, die evenwel absoluut niet wakker liggen van de problemen in de wereld. Vandaar dat de president in deze fase zijn volle aandacht richt op de binnenlandse politiek. Hij neemt het op voor de

“vergeten” bevolkingsgroep in de *rust belt*, de *losers* van de globalisering en de multiculturele samenleving. Hij wil vooral jobs creëren en een waardig alternatief bieden voor de *Obamacare* die hij tijdens zijn campagne heeft verguisd. Het zou verkeerd zijn om Trump te catalogeren als een imperialist. Het is vooral economisch nationalisme dat hem drijft om zijn verkiezingsbeloften na te komen. Vraag is of in een geglobaliseerde wereld de protectionistische optie de sleutel is tot succes ...

145

Zoals eerder vermeld is de buitenlandse politiek niet zijn eerste prioriteit en bovendien heeft hij al enkele keren moeten ondervinden dat hij voorlopig lang niet alle gevoeligheden in dit domein meester is. Mede daarom zullen vooral de minister van Buitenlandse Zaken Tillerson, de Defensie-minister Mattis en de nationale veiligheidsadviseur Mc Master een bepalende invloed hebben op de oriëntatie van de Amerikaanse buitenlandse en veiligheidspolitiek en een sleutelrol spelen om de geloofwaardigheid van de VS op de internationale scène te handhaven. Op basis van de geopolitieke realiteit zal het 4 + 1-dreigingsraamwerk van de voormalige Defensie-minister Carter ongetwijfeld overeind blijven: Rusland, China, Iran en Noord-Korea blijven Amerika's grootste kopzorg, met daarbovenop de strijd tegen gewelddadig extremisme. Mattis, zelf overtuigd dat Rusland de grootste bedreiging vormt voor de VS, laat niet na de president te wijzen op het belang van de NAVO in dit verband. Een permanentere aanwezigheid van vooral Amerikaanse grondtroepen op Europese bodem is een geruststellende evolutie, na de *US pivot to the Pacific* enkele jaren terug. Deze bijkomende inspanning,

146 alsook de aangekondigde verhoging van het Amerikaanse Defensiebudget met 7 à 10% zullen Trump alleen maar meer munitie geven om de druk te verhogen op de Europese lidstaten van de Alliantie om hun lastenverdeling op het afgesproken peil te brengen. Bovendien wil hij de NAVO ook een belangrijkere rol zien spelen in de strijd tegen het terrorisme. Ongetwijfeld zal de NAVO actief betrokken worden wanneer de vierde fase in de campagne van de anti-IS-coalitie van start gaat. Ook de Europese leiders ontsnapten tot dusver niet aan de scherpe uitlatingen van Trump, die zeer snel een zielsgenoot in de Brit Farage vond, waardoor zijn eurosceptis alleen maar aanwakkerde. Ondertussen heeft hij de belangrijkste Europese regeringsleiders ontvangen en tegen de speciale NAVO-vergadering eind mei in Brussel zal president Trump ongetwijfeld zijn kennis van het Europese continent aangescherpt hebben. Het zal echter Europa zelf zijn die de nieuwe president moet overtuigen van de meerwaarde inzake handel en veiligheid die het voor de VS kan betekenen.

CONCLUSIES

Met het aantreden van president Trump is de breuk met het verleden een feit. President Obama sloot zijn twee termijnen af met boodschappen van hoop, optimisme en hereniging voor het verdeelde land. De nieuwe president heeft een atypisch profiel voor de functie van politieke wereldleider. Gehard door de wereld van reality-tv en de tabloidsfeer in Manhattan vertoont Trump conflictgedrag, dat een

deel van zijn persoonlijkheid is geworden. Velen vrezen dat hij juist daarom niet in staat zal zijn om de Verenigde Staten uit de polarisatie te halen. Als zakenman wil hij bovendien snelle resultaten zonder al te veel tegenspraak. Trump riskeert vooral gefrustreerd te raken door de traagheid van het Amerikaanse politieke apparaat. Niettegenstaande zijn *executive powers* zullen veel van zijn realisaties afhangen van zijn relaties met partijgenoten in het Congres. Bovendien dreigen gevoelige projecten zoals de immigratiestop vertraging op te lopen door publieke weerstand en protest. Zijn inauguratietoespraak op 20 januari was ongemeen scherp, maar zijn eerste toespraak voor het Congres een maand later had al een veel mildere toon. Velen hopen dat de soep niet zo warm zal worden gegeten als zij wordt opgediend en voorspellen dat ook Trump, na een woelige start, weldra zal vervallen in een *business as usual*-patroon. Anderen denken dat de persoonlijkheid van Trump zal overheersen, met als gevolg het uiteenvallen van zijn kabinet, waardoor de nodige *checks and balances* dreigen verloren te gaan.

Feit is dat het schrijven van dit artikel (eind februari 2017) een gewaagde onderneming is, met het risico dat het achterhaald is op het moment van publicatie. In de huidige dynamiek van het bestuur en met de persoonlijkheid van de nieuwe president kan en wil niemand speculeren over de afloop van zijn avontuur.

Enkel de toekomst zal uitmaken of president Trump erin slaagt om zijn belangrijkste verkiezingsbeloftes waar te maken en de eenheid in het land enigszins te herstellen. Voor de Europese landen biedt deze periode alvast een uitgesproken kans om de krachten te bundelen en met één stem president Trump en zijn omgeving te overtuigen van de troeven die Europa te bieden heeft en van de relevantie van het NAVO bondgenootschap. <

147

Sleutelwoorden: presidentsverkiezingen – Trump – economisch nationalisme